

Uchwała z dnia 8 października 2003 r., III CZP 68/03

Sędzia SN Henryk Pietrkowski (przewodniczący)

Sędzia SN Barbara Myszka

Sędzia SN Marek Sychowicz (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Skarbu Państwa – Urzędu Skarbowego w T.G. przy uczestnictwie Jerzego G. i Grażyny G. o wpis hipoteki przymusowej, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 8 października 2003 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Piotra Wiśniewskiego, zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Gliwicach postanowieniem z dnia 11 czerwca 2003 r.:

"Czy tytuł wykonawczy wystawiony na podstawie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji tylko przeciwko podatnikowi jest podstawą wpisu hipoteki przymusowej na rzecz Skarbu Państwa – Urzędu Skarbowego z tytułu należności podatkowych także na nieruchomości stanowiącej przedmiot współwłasności łącznej podatnika i jego małżonka ?"

podjął uchwałę:

Podstawą wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości stanowiącej przedmiot współwłasności łącznej podatnika i jego małżonka nie może być administracyjny tytuł wykonawczy wystawiony tylko przeciwko podatnikowi; podstawę tę może stanowić tytuł wystawiony na oboje małżonków.

Uzasadnienie

Reprezentujący Skarb Państwa Urząd Skarbowy w T.G. w dniu 3 kwietnia 2003 r. wniósł o wpisanie w księdze wieczystej, prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach hipoteki przymusowej w kwocie 10 809,70 zł celem zabezpieczenia na nieruchomości, dla której prowadzona jest ta księga, wykonania zobowiązań Jerzego G. z tytułu nieuiszczenia podatku dochodowego od osób

fizycznych, stwierdzonych trzema tytułami wykonawczymi wystawionymi przeciwko dłużnikowi przez ten Urząd.

Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach postanowieniem z dnia 4 kwietnia 2003 r. oddalił wniosek, uznając, że przeszkodą do dokonania żadanego wpisu jest istnienie tytułów wykonawczych wystawionych tylko przeciwko dłużnikowi, podczas gdy nieruchomość, która ma być obciążona hipoteką przymusową, stanowi przedmiot małżeńskiej wspólności majątkowej jego i jego żony Grażyny G. Zdaniem Sądu Rejonowego, podstawą wpisu mogłyby być tytuły wykonawcze wystawione stosownie do art. 27c ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (jedn. tekst: Dz.U. z 2002 r., Nr 110, poz. 968 ze zm. – dalej: „u.p.e.a.”) na oboje małżonków.

Rozpatrując apelację wnioskodawcy od wymienionego postanowienia, Sąd Okręgowy w Gliwicach powziął poważne wątpliwości, które ujął w przytoczonym w sentencji zagadnieniu prawnym i zagadnienie to przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozpoznania. Sąd Okręgowy odwołał się do stanowiska wyrażanego dotychczas w orzecznictwie Sądu Najwyższego i zwrócił uwagę na późniejszą zmianę przepisów prawa, mogącą mieć znaczenie dla jego rozstrzygnięcia. Uznał, że dotychczasowe orzecznictwo przemawia za poglądem wyrażonym przez Sąd Rejonowy, ale wskazał argumenty mogące przemawiać przeciwko niemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kwestia możliwości uzyskania hipoteki przymusowej na nieruchomości stanowiącej przedmiot małżeńskiej wspólności majątkowej, gdy podstawą uzyskania tej hipoteki jest tytuł wykonawczy wystawiony na podstawie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (administracyjny tytuł wykonawczy), była przedmiotem licznych wypowiedzi judykatury. Ostatecznie w orzecznictwie Sądu Najwyższego ukształtowany został pogląd, że administracyjny tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko dłużnikowi może stanowić podstawę wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości stanowiącej przedmiot małżeńskiej wspólności majątkowej dłużnika i jego małżonka, bez zaopatrywania tego tytułu klauzulą wykonalności przeciwko dłużnikowi, ale wymagane jest nadanie mu klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika (zob. w szczególności uchwały z dnia 18 maja 1995 r., III CZP 63/95, OSNC 1995, nr 10, poz. 142, z dnia 29 października 1996 r., III CZP 57/96, OSNC 1997, nr 3, poz. 24, z dnia 30 maja 2001 r., III CZP 24/01, OSNC 2002, nr 2, poz. 15, z dnia 11 czerwca 2001 r., III

CZP 17/01, OSNC 2001, nr 12, poz. 172 i z dnia 20 czerwca 2001 r., III CZP 34/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 3). W świetle przepisów, na tle których pogląd ten został wyrażony, nie ma powodów do jego podważenia, wymaga jednak rozważenia, czy zachował on aktualność po zmianie ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, dokonanej ustawą z dnia 6 września 2001 r. o zmianie ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji i niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 125, poz. 1368), która weszła w życie z dniem 30 listopada 2001 r. Ponieważ rozpatrywane zagadnienie prawne dotyczy możliwości uzyskania hipoteki przymusowej celem zabezpieczenia zobowiązań podatkowych, należy też odnieść się do przepisów ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (jedn. tekst: Dz.U. z 1997 r. Nr 137, poz. 926 ze zm. – dalej: „Ord.pod.”) w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 12 września 2002 r. o zmianie ustawy – Ordynacja podatkowa oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 169, poz. 1387), która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2003 r.

Według przepisów Ordynacji podatkowej, po ich zmianie dokonanej ustawą z dnia 12 września 2002 r., Skarbowi Państwa i jednostce samorządu terytorialnego przysługuje hipoteka przymusowa celem zabezpieczenia m.in. zobowiązań podatkowych podatnika (art. 34 § 1), jej przedmiotem może być m.in. nieruchomości stanowiąca przedmiot współwłasności łącznej podatnika i jego małżonka (art. 34 i § 3 pkt 2). Hipoteka przymusowa powstaje – z zastrzeżeniem przewidzianego tam wyjątku – przez dokonanie wpisu do księgi wieczystej (art. 35 § 1), a podstawą wpisu jest – poza decyzjami wymienionymi w art. 35 § 2 pkt 1 – tytuł wykonawczy lub zarządzenie zabezpieczenia, mogące być wystawione na podstawie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji bez wydawania decyzji (art. 35 § 2 pkt 2). Z regulacji tej w sposób jasny wynika, że podstawą wpisu do księgi wieczystej hipoteki przymusowej, zabezpieczającej wykonanie zobowiązań podatkowych, może być administracyjny tytuł wykonawczy obejmujący należności wynikające z tych zobowiązań i że hipoteka może być wpisana na nieruchomości stanowiącej przedmiot małżeńskiej wspólności majątkowej podatnika i jego małżonka. Pozostaje jednak wątpliwość, czy wystarczający jest tytuł wykonawczy wystawiony tylko na podatnika, czy też potrzebne jest nadanie mu klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi podatnika bądź wymagane jest wystawienie tytułu wykonawczego na oboje małżonków.

Powołane wyżej przepisy Ordynacji podatkowej mogą sugerować, że zawierają wyczerpującą regulację powstania hipoteki przymusowej zabezpieczającej wykonanie zobowiązań podatkowych, podstaw wpisu tej hipoteki w księdze wieczystej i jej przedmiotu. Można by więc sądzić, że wystarczającym dla wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości stanowiącej przedmiot współwłasności łącznej podatnika i jego małżonka jest administracyjny tytuł wykonawczy, obejmujący należności wynikające z zobowiązań podatkowych, wystawiony na podatnika. Przy rozstrzyganiu przedstawionego zagadnienia prawnego nie można jednak pomijać przepisów ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, po ich zmianie dokonanej ustawą z dnia 6 września 2001 r.

Dodany do ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji art. 27c stanowi, że jeżeli egzekucja ma być prowadzona zarówno z majątku wspólnego zobowiązanego i jego małżonka, jak i z ich majątków osobistych, tytuł wykonawczy wystawia się na oboje małżonków. Przytoczony przepis dotyczy postępowania egzekucyjnego, jednak według poglądu wyrażonego w orzecznictwie, zapoczątkowanego orzeczeniem Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 1953 r., II C 2520/52 (OSN 1954, nr 2, poz. 34) i – mimo zmian stanu prawnego – powtarzanego w późniejszych orzeczeniach (np. w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 1995 r., I CR 2/95, nie publ.), postępowanie dotyczące wpisu hipoteki przymusowej w księdze wieczystej powinno być traktowane jak postępowanie egzekucyjne.

Postępowanie o wpis hipoteki przymusowej odbywa się na podstawie przepisów kodeksu postępowania cywilnego regulujących postępowanie wieczystoksięgowe (art. 626¹-626¹³), zamieszczonych w księdze dotyczącej postępowania nieprocesowego. Ustanowienie hipoteki przymusowej nie jest ani sposobem egzekucji, ani jego skutkiem nie jest wyegzekwowanie roszczenia, lecz zabezpieczenie wykonania zobowiązania (zob. tytuł rozdziału 3 działu III Ord.pod.). Jest to zarazem postępowanie zmierzające do ułatwienia przyszłego postępowania egzekucyjnego i w wypadku, w którym jego skutek może być osiągnięty tylko wtedy, gdy wierzyciel ma taki tytuł prawny, jaki jest wymagany do wszczęcia egzekucji, tj. tytuł wykonawczy (art. 109 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece, jedn. tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 124, poz. 1361 ze zm., art. 35 § 2 pkt 2 Ord.pod.), jego podstawę powinien stanowić taki sam tytuł, który może być

podstawą egzekucji we wszystkich wypadkach jej prowadzenia. Jeżeli zatem według art. 27c u.p.e.a. do egzekucji z majątku wspólnego zobowiązanego i jego małżonka potrzebny jest tytuł wykonawczy wystawiony na oboje małżonków, to i do wpisu hipoteki przymusowej, której przedmiotem jest taka nieruchomość, konieczne jest istnienie tytułu wykonawczego wystawionego na oboje małżonków.

Odpowiednio dotyczy to wpisu hipoteki przymusowej mającej zabezpieczać należności podatkowe podatnika na nieruchomości stanowiącej przedmiot małżeńskiej wspólności majątkowej podatnika i jego małżonka (według terminologii użytej w art. 34 § 3 pkt 2 Ord.pod. – na nieruchomości stanowiącej przedmiot współwłasności łącznej podatnika i jego małżonka). Taki tytuł wykonawczy nie wymaga nadania klauzuli wykonalności ani przeciwko podatnikowi, ani przeciwko jego małżonkowi.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie.